

dixit : « Consequenter et ecclesiastico sensu et ipse sensisti de dono gratiarum, quæ in sancto Apostolo continentur. » Hic dicit aliquis : Quid ergo sollicitat ? An tu negabis omnes virtutes et gratias fuisse in Apostolo ? Ego vero, si illæ accipiantur omnes, quas uno quodam ipse Apostolus commemoravit loco, quas et episcopus intellexisse arbitror, ut hoc approbarent, et pronuntiarent « sensu ecclesiastico dictum, » non eas dubito habuisse apostolum Paulum. Ait enim : « Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, » primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, » deinde Virtutes, deinde Donationes sanitatum, adjutoria, Gubernationes, genera linguarum ¹. » Quid ergo, dicemus quod hæc omnia non habuerit apostolus Paulus ? Quis hoc audeat dicere ? Nam eo ipso quod Apostolus erat, habebat utique apostolatam. Sed habebat et prophetiam. An non prophetia ejus est ? Spiritus enim manifeste dicit, quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, intendentes spiritibus seductoribus, doctrinis dæmoniorum ². Ipse erat et doctor gentium in fide et veritate : et operabatur virtutes et sanitates ³ ; nam mordentem viperam manu excussit illæsa, et paralyticus ad verbum ejus restituta continuo salute surrexit ⁴. Adjutoria quæ dicat, obscurum est ; quoniam vis hujus verbi late patet : quis tamen huic et istam gratiam defuisse dicat, per cujus laborem salutem hominum sic constat adjutam ? Quid vero ejus gubernatione præclarius, quando et per eum Dominus tunc tot Ecclesias gubernavit, et per ejus epistolas nunc gubernat ? Jam genera linguarum, quæ illi deesse potuerunt, cum ipse dicat : « Gratias Deo, quod omnium vestrum lingua loquor ⁵ ? » Quia ergo istorum omnium nihil apostolo Paulo defuisse credendum est, propterea

¹ 1 Cor. xii, 28. — ² 1 Tim. iv, 1. — ³ Id. ii, 7. — ⁴ Act. xxviii, 5, et xiv, 9. — ⁵ 1 Cor. xiv, 18.

responsionem Palagii, « omnes gratias ei donatas esse dicentis, » judices approbaverunt. Sed sunt et aliæ gratiæ, quæ hic commemoratæ non sunt. Neque enim, quamvis esset apostolus Paulus multum excellens membrum corporis Christi, nullas plures et ampliores gratias accepit ipsum totius corporis caput, sive in carne, sive in anima hominis, quam creaturam suam Verbum Dei in unitatem personæ suæ, ut nostrum caput esset, et corpus ejus essemus, assumpsit. Et revera si esse possent in singulis omnia, frustra de membris corporis nostri ad hanc rem data similitudo videretur. Sunt enim quædam communia omnibus membris, sicut sanitas, sicut vita : sunt autem alia etiam singulis propria, unde nec auris sentit colores, nec oculus voces ; propter quod dicitur : « Si totum » corpus oculus, ubi auditus ? Si totum auditus, ubi odoratus ¹. « Quod quidem non ita dicitur, tanquam impossibile Deo sit, et auribus præstare sensum videndi, et oculis audiendi. Quid tamen faciat in Christi corpore quod est Ecclesia, et quam diversitatem Ecclesiarum ² velut per membra diversa, ut essent dona etiam singulis propria, significaverit Apostolus, certum est. Quapropter, et qua causa hi qui illud objecerunt, auferri noluerint distantiam gratiarum, et qua causa episcopi propter Paulum apostolum, in quo dona omnia, quæ loco uno commemoravit, agnoscimus, id quod respondit Pelagius potuerint approbare, jam clarum est.

XXXIII. Quid est ergo, unde me de hoc capitulo sollicitum factum esse prædixi ? Hoc videlicet, quod ait Pelagius : « Donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit. Nihil essem de hac ejus responsione sollicitus, nisi quod attinet ad hanc causam, cujus maxime cura gerenda est, ne scilicet

¹ 1 Cor. xii, 17. — ² Forte gratiarum.

gratia Dei, nobis tacentibus et tantum malum dissimulantibus, oppugnetur. Cum ergo non ait, Donare Deum cui voluerit; sed ait: « Donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias; » non potui, cum legerem, non esse suspiciosus. Ipsum quippe gratiæ nomen, et ejus nominis intellectus aufertur, si non gratis datur, sed eam qui dignus est accipit. An forte quis dicet, Apostolo me facere injuriam, quia eum gratia dignum fuisse non dico? Imo tunc facio, et illi injuriam, et mihi pœnam, si quod ipse dicit, non credo. An ille gratiam non ita definivit, ut eam sic, quod daretur gratis, appellatam ostenderet? Nempe ipse dixit: « Si autem gratia, jam non ex operibus; » alioquin gratia jam non est gratia¹. » Unde item dixit: « Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum » gratiam, sed secundum debitum². » Quisquis ergo dignus est, debitum est ei; si autem debitum est, gratia non est: gratia quippe donatur, debitum redditur. Gratia ergo donatur indignis, ut reddatur debitum dignis: ipse autem facit ut habeant quæcumque redditurus est dignis, qui ea quæ non habebant donavit indignis.

XXXIV. Hoc forte dicet: Ego non ex operibus, sed ex fide dixi Apostolum dignum fuisse, cui tantæ illæ gratiæ donarentur; non enim opera, quæ bona ante non habuit, sed tamen fides ejus hoc meruit. Quid enim, putamus quod fides non operetur? Imo ipsa veraciter operatur, quæ per dilectionem operatur³. Quantumlibet autem opera infidelium prædicentur, ejusdem Apostoli sententiam veram novimus et invictam, « Omne quod non est ex fide, peccatum est⁴. » Ideo vero sæpe dicit, non ex operibus; sed ex fide, nobis justitiam deputari, cum potius fides per dilectionem operetur, ne quisquam existimet ad ipsam fidem meritis operum perveniri, cum ipsa sit initium, unde

¹ Rom. xi, 6. — ² Id. iv, 4. — ³ Gal. v, 6. — ⁴ Rom. xiv, 23.

bona opera incipiunt; quoniam, ut dictum est, quod ex ipsa non est, peccatum est. Hinc et Ecclesiæ dicitur in Cantico canticorum, « Venies, et transies ab initio fidei¹. » Quapropter quamvis bene operandi gratiam fides impetret: ipsam certe fidem ut haberemus, nulla fide meruimus; sed in ea nobis danda, in qua Dominum sequeremur, misericordia ejus prævenit nos¹. An ipsam nobis nos dedimus, et ipsi nos ipsos fideles fecimus? Prorsus etiam hic clamabo, « Ipse fecit nos, et non ipsi nos². » Nihil vero aliud apostolica doctrina commendat, ubi ait: « Dico autem per gratiam Dei, quæ data est mihi, omnibus qui sunt in vobis, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad temperantiam, sicut unicuique Deus » partitus est mensuram fidei⁴. » Hinc est quippe et illud: « Quid enim habes, quod non accepisti⁵? Quando et hoc accepimus, unde incipit quidquid in nostris actibus habemus boni.

XXXV. Quid est ergo quod idem dicit Apostolus, « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cætero superest mihi corona justitiæ, quam » reddet mihi Dominus in illo die justus Judex⁶; » si hæc non redduntur dignis, sed donantur indignis? Hoc qui dicit, parum considerat coronam reddi non potuisse digno, nisi gratia data esset indigno. Ait enim, « Bonum certamen certavi: » sed idem ipse ait, « Grâtiâs Deo, qui » dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum⁷. » Ait, Cursum consummavi: sed ipse idem ait, « Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei⁸. » Ait, « Fidem servavi: » sed ipse idem ait, « Scio enim » cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum

¹ Cant. iv, 8, juxta LXX. — ² Psal. LVIII, 11. — ³ Id. cxix, 3. — ⁴ Rom. xii, 3. — ⁵ I Cor. iv, 7. — ⁶ 2 Tim. iv, 7. — ⁷ I Cor. xv, 57. — ⁸ Rom. ix, 16.

» meum servare in illum diem, id est, commendatum » meum¹: » nam codices nonnulli non habent depositum; sed quod est planius, « commendatum. » Quid autem commendamus Deo. nisi quæ oramus ut servet, in quibus et ipsa est fides nostra? Nam quid aliud apostolo² Petro Dominus commendavit orando, unde illi ait, « Ego » rogavit pro te, Petre, ne deficiat fides tua³; » nisi ut ejus Deus servaret fidem, ne tentationi cedendo deficeret? Quocirca, o beate Paule, magne gratiæ prædicator, dicam, nec timeam; (quis enim mihi minus succensebit ista dicenti, quam tu, qui ea dicenda dixisti et docenda docuisti?) dicam, inquam, nec timeam: redditur quidem meritis tuis corona sua, sed Dei dona sunt merita tua.

XXXVI. Redditur ergo debitum præmium Apostolo digno: sed ipsum apostolatam indebitum gratia donavit indigno. An hoc me dixisse pœnitebit? Absit: ejus enim testimonio ab hac invidia defensabor, nec me quisquam vocabit audacem; nisi qui fuerit ausus ipsum vocare mendacem. Ipse clamat, ipse testatur, ipse ut in se Dei dona commendat, nec in se ipso, sed in Domino gloriatur⁴, non solum nulla se habuisse dicit merita bona, ut apostolus fieret; sed etiam mala merita sua dicit, ut Dei gratiam manifestet et prædicet. « Non sum, inquit, idoneus » vocari apostolus⁵: » quod quid est aliud, quam non sum dignus? nam hoc plerique Latini codices habent. Hoc est nempe quod quærimus: nempe isto munere apostolatatus illæ omnes gratiæ continentur. Non enim decebat aut oportebat Apostolum non habere prophetiam, aut non esse doctorem, aut non clarescere virtutibus, donationibusque sanitarum, aut adjutoria non præbere, aut Ecclesias non gubernare, aut linguarum generibus non excellere. Omnia

¹ 2 Tim. I, 12. — ² Forte de apostolo. — ³ Luc. xxii, 32. — ⁴ 1 Cor. I, 31. — ⁵ Id. xv, 9.

hæc unum nomen apostolatus amplectitur. Ipsum igitur consulamus: ipsum potius audiamus: dicamus ei, Sancte Paule apostole, Pelagius monachus dignum te dicit fuisse, qui acciperes omnes gratias apostolatus tui, tu ipse quid dicis? Non sum, inquit, dignus vocari apostolus? Ita-ne, ut deferam honorem Paulo, Pelagio magis de Paulo credere audebo, quam Paulo? Non faciam: me namque potius onerabo, quam illum honorabo, si fecero. Audiamus etiam, cur non sit dignus vocari Apostolus: Quia persecutus sum, inquit, Ecclesiam Dei. Si sensum sequeremur, quis non istum a Christo damnandum censeret potius quam vocandum? Quis ita diligit prædicatorem, ut non detestetur persecutorem? Optime ergo ipse atque veraciter: Non sum, inquit, dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Faciens igitur tantum mali, unde meruisti tantum boni? Audiant respondentem omnes gentes: Sed gratia Dei sum id quod sum¹. Numquid aliter est gratia commendata, nisi quia est indigno data? Et gratia ejus, inquit, in me vacua non fuit. Hoc et aliis præcipit, ut etiam arbitrium voluntatis ostendat, ubi ait: « Præcipientes autem et rogamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis². » Unde autem probat quod gratia ejus in eo vacua non fuit, nisi ex eo quod sequitur, « Sed plus omnibus illis laboravi³? » Proinde non laboravit ut gratiam acciperet, sed accepit ut laboraret: atque ita, unde ad accipienda debita præmia fieret dignus, gratiam gratis accepit indignus. Nec ipsum sane laborem sibi ausus est arrogare. Cum enim dixisset, « Plus omnibus illis laboravi, » continuo subjecit, « Non ego, sed gratia Dei mecum. » O magnum gratiæ præceptorem, confessorem, prædicatorem. Quid est hoc? « Plus laboravi, non ego? » Ubi sese extulit ali-

¹ 1 Cor. xv, 10. — ² 2 Cor. vi, 1. — ³ 1 Cor. xv, 10.

quantum voluntas, ibi continuo vigilavit pietas, et tremuit humilitas, quia se agnovit infirmitas.

XXXVII. Merito quod gesta indicant, etiam hoc usus est testimonio sanctus Joannes Jerosolymitanæ antistes Ecclesiæ, sicut interrogatus quæ apud illum ante iudicium gesta fuerint, coepiscopis nostris, qui simul in illo iudicio præsidebant, ipse narravit. Ait enim, tunc quibusdam susurrantibus, et dicentibus, quod « sine Dei gratia diceret Pelagius posse hominem perfici, id est, quod superius dixerat, esse posse hominem sine peccato : » Culpans, inquit, super hoc etiam intuli, quia et apostolus Paulus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei, dixit : « Amplius omnibus illis laboravi¹; non ego autem, sed gratia Dei mecum : » et iterum, « Non est volentis, neque currentis, » sed miserentis Dei² : » et illud, « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam³ : » et alia multa similia diximus, inquit, de Scripturis sanctis. Illis autem non suscipientibus quæ dicebantur a nobis de sanctis Scripturis, sed adhuc susurrantibus, dixit Pelagius, Et ego sic credo : anathema sit, qui dicit absque adjutorio Dei posse hominem ad profectum omnium venire virtutum.

XXXVIII. Hæc narravit episcopus Joannes, audiente Pelagio, qui utique posset honorifice dicere, Fallitur sanctitas tua, non bene meministi, non dixi ad ista testimonia, quæ de Scripturis commemorasti, « Ego sic credo : » quoniam non ea sic intelligo, quod gratia Dei sic laboret cum homine, ut quod non peccat, non volentis, neque currentis, sed miserentis sit Dei.

XXXIX. Sunt enim quædam expositiones Epistolæ Pauli, quæ scribitur ad Romanos, quæ ipsius Pelagii esse dicun-

¹ 1 Cor. xv, 10. — ² Rom. ix, 16. — ³ Psal. cxxvi, 1.

tur, ubi hoc quod scriptum est¹, « Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei². » non ex persona Pauli asserit dictum; sed eum voce interrogantis et redarguentis usum fuisse, cum hoc diceret, tanquam hoc dici utique non deberet. Non ergo cum episcopus Joannes plane istam sententiam esse Apostoli agnovit, eamque ideo commemoravit, ne Pelagius sine Dei gratia non peccare quemquam putaret, et dixit respondisse Pelagium, « Et ego sic credo; » neque cum hoc præsens audiret, respondit, Non sic credo. Oportet ut illam expositionem perversam, ubi hoc non sensisse Apostolum, sed potius redarguisse intelligi voluit, aut suam neget, aut corrigere atque emendare non dubitet. Nam quidquid dixit episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris, sive coepiscopis Herote ac Lazaro, sive de presbytero Orosio, sive de aliis (1) quorum ibi non sunt nomina expressa, credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere. Si enim præsentibus essent, possent eum fortasse, absit ut dicam, convincere de mendacio, sed forte commemorare, quid forte fuisset oblitus, aut in quo eum fefellerit Latinus interpres, etsi non studio mentiendi, certe alienæ linguæ minus intellectæ nonnulla difficultate: præsertim quia non in gestis agebatur (2), quæ, improbi ne mentiantur, boni autem ne aliquid obliviscantur, utiliter instituta sunt. Si quis autem memoratis fratribus nostris ex hoc aliquid quæstionis intulerit, eosque ad iudicium episcopale vocaverit, sibi ut poterunt, aderunt: nobis hic laborare quid opus est; quando ne ipsi quidem iudices, post coepiscopi nostri narrationem, aliquid inde pronuntiare voluerunt?

XL. Cum ergo Pelagius præsens, ad illa testimonia Scripturarum dixisse se ita credere tacitus agnoverit, quomodo illud Apostoli testimonium paulo superius recolens,

¹ Vide lib. iii de Peccat. merit. cap. 1. — ² Rom. ix, 16.

et inveniens eum dixisse : « Non sum dignus vocari Apos-
 » tolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei, sed gratia
 » Dei sum id quod sum ; » non vidit, non se dicere de-
 buisse ; cum ageretur de abundantia gratiarum, quas idem
 accepit Apostolus, dignum fuisse qui acciperet ; cum ipse
 se non solum dixerit, sed et aliam causam reddens proba-
 rit indignum, et eo ipsa gratiam vere gratiam commenda-
 verit? Sed si forte illud jam dudum a sancto Joanne nar-
 ratum, cogitare vel meminisse non potuit ; recentissimam
 suam responsionem respiceret, et quæ paulo ante de Cœ-
 lestio sibi objecta anathematizaverit adverteret. Nempe
 etiam inter illa est, quod objectum est dixisse Cœlestium :
 Dei gratiam secundum merita nostra dari. » Si ergo vera-
 citer hoc Pelagius anathematizavit, quid est, quod dicit,
 gratias omnes Apostolo secundum meritum datas? An
 aliud est dignum esse accipere; aliud, secundum meri-
 tum accipere? et potest aliqua subtilitate disputationis
 obtendere, dignum esse aliquem, sed non mereri? Verum-
 tamen Cœlestius, vel quis alius, cujus omnes superiores
 anathematizavit sententias, nec de hoc verbo eum nebulas
 ostendere atque in eis latere permittit. Urget enim et dicit:
 « Et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus
 fuerim, sive indignus. » Si ergo recte hoc a Pelagio vera-
 citerque damnatum est, ubi dicitur : « Dei gratiam se-
 cundum merita et dignis dari : quo corde cogitavit,
 quo ore protulit quod ait : « Dicimus donare Deum ei,
 qui fuerit dignus accipere, omnes gratias? » Quis non ista
 si diligenter adverterit, fiat de illius responsione vel de-
 fensione sollicitus?

XLI. Cur ego, ait aliquis, hoc iudices approbaverunt?
 Fateor, ideo jam ipse ambigo : sed nimirum, aut breve
 dictum eorum audientiam et intentionem facile subterfu-

¹ 1 Cor. xv, 9.

git, aut aliquo modo id recte posse accipi existimantes, cu-
 jus de hac re confessiones liquidas sibi habere videban-
 tur, pene de uno verbo, nihil ei controversiæ movendum
 putarunt. Quod et nobis forsitan contigisset, si cum eis
 in illo iudicio sedissemus. Si enim pro eo quod positum
 est dignus, positum esset prædestinatus, vel aliquid
 hujusmodi, nihil certe scrupuli tangeret atque angeret
 animum : et tamen si dicatur, eum qui per electionem
 gratiæ justificatur, nullis quidem præcedentibus meritis
 bonis, sed destinatione dignum vocari, sicut electus voca-
 tur, utrum vel certe, vel minima offensione intelligentiæ
 dici possit, difficile judicatur. Nam quantum ad me atti-
 net, ab hoc verbo facile transirem, nisi me liber ille, cui
 respondi, ubi omnino nullam dicit Dei gratiam, nisi natu-
 ram nostram cum libero arbitrio, gratiam creaturam¹,
 de ipsius Pelagii sensu sollicitum redderet, ne forte hoc
 verbum non de negligentia locutionis, sed de diligentia
 dogmatis curarit inserere. Jam ea quæ restant novissima,
 ita iudices commoverunt, ut ante responsionem Pelagii
 damnanda censerent.

XLII. Nam in sexto capitulo Cœlestii libri positum ob-
 jectum est : « Filios Dei non posse vocari, nisi omni modo
 absque peccato fuerint effecti. » Unde secundum ipsum
 dictum est, neque apostolum Paulum esse filium Dei, qui
 dixit : « Non quod jam acceperim, aut quod jam perfec-
 » tus sim². » In septimo capitulo : « Oblivionem et igno-
 rantiam non subjacere peccato, quoniam non secundum
 voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem. » Cum
 David dicat : « Delicta juventutis meæ ne memineris et
 » ignorantia meæ³ : » et cum in lege sacrificia pro igno-
 rantia sicut pro peccato offerantur⁴. » In decimo capitulo :

¹ Forte gratis creatam. — ² Philip. iii, 22. — ³ Psal. xxiv, 7. — ⁴ Levit.
 iv.

Non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque aut facere aliquid, aut non facere. » In duodecimo capitulo : « Victoriā nostram non ex Dei esse adiutorio, sed ex libero arbitrio : » quod inferre dictus est his verbis : Nostra est victoria, quoniam propria voluntate arma suscepimus, sicut e contrario nostrum est quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus. » Et de apostolo Petro posuit testimonium, « divinæ nos esse consortes naturæ. Et syllogismum facere dicitur : « Quoniam si anima non potest esse sine peccato, ergo et Deus subjacet peccato, cuius pars, hoc est anima, peccato abnoxia est. In tertio decimo capitulo dicit, Quoniam pœnitentibus venia non datur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia. »

XLIII. His recitatis Synodus dixit : « Quid ad hæc quæ lecta sunt capitula dicit præsens Pelagius monachus? Hoc enim reprobatur sancta Synodus, et sancta Dei catholica Ecclesia. » Pelagius respondit : « Iterum dico, quia hæc et secundum ipsorum testimonium, non sunt mea; pro quibus, ut dixi, satisfactionem non debeo: quæ vero mea esse confessus sum, hæc recta esse affirmo: quæ autem dixi non esse mea, secundum iudicium sanctæ Ecclesiæ reprobatur, anathema dicens omni contravenienti et contradicenti sanctæ catholicæ Ecclesiæ doctrinis. Ego enim in unius substantiæ Trinitatem credo, et omnia secundum doctrinam sanctæ catholicæ Ecclesiæ: si quis vero aliena ab hac sapit, anathema sit. »

XLIV. Synodus dixit : « Nunc quoniam satisfactum est nobis prosecutionibus præsentis Pelagii monachi, qui quidem piis doctrinis consentit, contraria vero Ecclesiæ

¹ 2 Petr. 1, 4.

fidei reprobatur et anathematizatur, communionis ecclesiasticæ eum esse et catholicæ confitemur.

XLV. Si ista sint gesta, quibus amici Pelagii gaudent eum esse purgatum: nos, quoniam erga se nostram quoque amicitiam, prolatis etiam familiaribus epistolis nostris, atque in hoc iudicio recitatis, quas insertas continent gesta, satis probare curavit, salutem quidem ejus in Christo cupimus et optamus: de ista vero ejus purgatione, quæ magis creditur, quam liquido demonstratur, gaudere temere non debemus. Neque hoc dicens, iudicium arguo vel negligentiam, vel conniventiam, vel quod ab eis longe abhorrere certissimum est, impiorum dogmatum conscientiam: sed eorum iudicio pro merito approbato atque laudato, Pelagius tamen apud eos quibus amplius certiusque notus est, non mihi videtur esse purgatus. Illi enim tanquam de ignoto iudicantes, his præsertim absentibus qui contra eum libellum dederant, hominem quidem diligentius examinare minime potuerunt: hæresim tamen ipsam, si eorum sequantur iudicium qui pro ejus perversitate certabant, penitus peremerunt. Illi autem qui bene sciunt quæ Pelagius docere consuevit, sive qui ejus disputationibus restiterunt, sive qui ex ipso errore se liberatos esse gratulantur, quomodo possunt eum non habere suspectum, quando ejus non simplicem confessionem præterita errata damnantem, sed talem confessionem legunt, quasi nunquam aliter senserit, quam isto iudicio in ejus est responsionibus approbatum?

XLVI. Nam, ut de me ipso potissimum dicam, prius absentis et Romæ constituti Pelagii nomen cum magna ejus laude cognovi: postea cœpit ad nos fama perferre, quod adversus Dei gratiam disputaret; quod licet doleam, et ab eis mihi diceretur, quibus crederem, ab ipso tamen tale aliquid, vel in ejus aliquo libro nosse cupie-

bam ut si inciperem redarguere, negare non posset. Postea vero quam in Africam venit, me absente, nostro, id est, Hipponensi littore exceptus est, ubi omnino, sicut comperi a nostris, nihil ab illo hujusmodi auditum est: quia et citius quam putabatur, inde profectus est. Postmodum ejus faciem Carthagine, quantum recolo, semel vel iterum vidi, quando cura Collationis, quam cum hæreticis Donatistis habituri eramus, occupatissimus fui: ille vero etiam ad transmarina properavit. Interea per ora eorum, qui ejus discipuli ferebantur, dogmata ista fervebant: ita ut Cœlestius ad ecclesiasticum judicium perveniret, et reportaret dignam sua perversitate sententiam. Salubrius sane adversus eos agi putabamus, si hominum nominibus tacitis, ipsi refutarentur et redarguerentur errores, atque ita metu potius ecclesiastici judicii corrigentur homines, quam ipso judicio punirentur. Nec libris igitur adversus mala illa disserere, nec popularibus tractatibus cessabamus.

XLVII. Cum vero mihi etiam liber ille datus esset a servis Dei bonis et honestis viris Timasio et Jacobo, ubi apertissime Pelagius objectam sibi a se ipso tanquam ab adversario, unde jam grandi invidia laborabat, de Dei gratia quæstionem non aliter sibi solvere visus est, nisi ut naturam cum libero arbitrio conditam, Dei diceret gratiam: aliquando, idque tenuiter, nec aperte, ei conjungens vel legis adjutorium, vel remissionem etiam peccatorum: tum vero sine ulla dubitatione mihi claruit, quam esset christianæ salutis venenum illius perversitatis inimicum. Nec sic tamen operi meo, quo eundem librum refelli, Pelagii nomen inserui: facilius me existimans profurum, si servata amicitia, adhuc ejus verecundiæ parcerem, cujus litteris jam parcere non deberem. Hinc est, quod nunc moleste fero, in hoc judicio dixisse illum quodam

loco, « Anathematizo illos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Suffecerat dicere, qui sic tenent; ut eum crederemus esse correctum: cum vero addidit, aut aliquando tenuerunt; primum quam injuste damnare immeritos ausus est, qui illo, quem sive aliis, sive ipso doctore didicerant, errore caruerunt? Deinde quis eorum, qui eum ista non solum aliquando tenuisse, verum etiam docuisse noverunt, non merito suspicetur, simulate anathematizasse qui hæc tenent, cum eodem modo anathematizare non dubitavit qui hæc aliquando tenuerunt, in quibus eum ipsum recordabuntur magistrum? Ecce, ut alios taceam, Timasium et Jacobum, quibus oculis, qua fronte conspiciet, suos et dilectores, et aliquando discipulos, ad quos librum scripsi, ubi libro ejus respondi: qui certe quemadmodum mihi rescripserint, tacendum et prætereundum non putavi; sed exemplum litterarum subter annexui.

XLVIII. Domino vere beatissimo, et merito venerabili patri episcopo Augustino², Timasius et Jacobus in Domino salutem. « Ita nos refecit et recreavit gratia Dei ministrata per verbum tuum, ut prorsus germane dicamus: Misit verbum suum, et sanavit eos², Domine beatissime et merito venerabilis pater. Sane ea diligentia ventilasse sanctitatem tuam textum ejusdem libelli reperimus, ut ad singulos apices responsa reddita stupeamus, sive in his quæ refutare, detestari, ac fugere deceat Christianum; sive in illis, in quibus non satis invenitur errasse; quamvis, nescio qua calliditate, in ipsis quoque gratiam Dei credit suppressendam. Sed unum est, quod nos in tanto beneficio afficit, quia tarde hoc tam præclarum gratiæ Dei munus effulsit. Si quidem contigit absentes fieri quosdam, quorum cæcitati ista tam perspicuæ ve-

¹ Vide lib. de Natura et Grat. — ² Psal. cvii, 20.

ritatis illustratio deberetur; ad quos, etsi tardius, non diffidimus propitio Deo eandem gratiam pervenire, qui vult omnes homines salvos fieri¹, et ad agnitionem veritatis venire. Nos vero, etsi olim spiritu charitatis, qui in te est, docti subjectionem ejus abjecerimus erroris, in hoc etiam nunc gratias agimus, quod hæc quæ ante credidimus, nunc aliis aperire didicimus, viam facilitatis uberiore tsanctiatis tuæ sermone pendente. Et alia manu: Incolumem beatitudinem tuam, nostrique memorem, misericordia Dei nostri glorificet in æternum.

XLIX. Si ergo et iste confiteretur, ita in hoc errore se fuisse aliquando, ut hominem præoccupatum, sed nunc anathematizare qui hæc tenent; quisquis ei non gratularetur, tenente jam illo viam veritatis, ipse amitteret viscera charitatis. Nunc vero parum est, quod se non confessus est ab ea peste liberatum, sed anathematizavit insuper liberatos, qui eum sic diligunt, ut etiam ipsum cupiant liberari: in quibus et isti sunt, qui benevolentiam suam erga illum significaverunt, his ad me datis litteris suis; nam et ipsum præcipue cogitabant, cum dicerent, hoc se affici, quod tarde illum librum scripserim? « Si quidem contigit, inquit, absentes fieri quosdam, quorum cæcitati ista tam perspicuæ veritatis illustratio deberetur, ad quos etsi tardius, inquit, non diffidimus propitio Deo eandem gratiam pervenire. Nomen quippe vel nomina ipsi quoque adhuc tacenda putaverunt, ut vivente amicitia, error potius moreretur amicorum.

L. At nunc si Pelagius Deum cogitat, si non est ingratus ejus misericordiæ, qui eum ad episcoporum judicium propterea perduxit, ut hæc anathemata defendere postea non auderet, jamque detestanda et abjicienda cognosceret, gratius accipiet Litteras nostras, quando expresso nomine

¹ 1 Tim. II, 4.

ulcus sanandum potius aperimus, quam¹ illas, ubi cum ubi cum dolorem facere timeremus, tumorem, quod nos pænitet, augebamus. Si autem mihi fuerit iratus, quam inique irascatur attendat, et ut vincat iram, tandem aliquando Dei postulet gratiam, quam in hoc judicio confessus est singulis nostris actibus necessariam; ut veram consequatur illo adjuvante, victoriam. Quid enim ei pro sunt tantæ ejus laudes in Epistolis episcoporum, quas pro se commemorandas, vel etiam legendas atque allegandas putavit, quasi eum hæc perversa sentire, omnes qui vehementes et quodam modo ardentis ad bonam vitam exhortationes ejus audiebant, facile scire potuerint.

LI. Et ego quidem in Epistola mea, quam protulit, non solum ab ejus laudibus temperavi, sed etiam quantum potui, sine ejus commotione quæstionis, de Dei gratia recte sapere admonui. Dixi eum quippe in salutatione, Dominum: quod epistolari more non Christianis quibusdam scribere solemus; neque id mendaciter, quoniam omnibus ad salutem, quæ in Christo est, consequendam, debemus quodam modo liberam servitutem. Dixi dilectissimum: quod et nunc dico, etsi iratus fuerit, adhuc dicam; quoniam nisi erga eum dilectionem tenuero, illo irascente, ipse mihi magis nocebo. Dixi desideratissimum: quoniam valde cupiebam cum præsentem aliquid colloqui: jam enim audieram contra gratiam, qua justificamur, quando hinc aliqua commemoratio fieret, aperta eum contentione conari. Denique litterarum ipsarum brevis textus hoc indicat: nam cum egissem gratias, quod me scriptis suis exhilarasset, certum faciendo de sua salute ac suorum, quos utique si correctos volumus, etiam corporali salute salvos velle debemus; mox ei bona optavi a Domieo retribui, non ad salutem corporis pertinentia, sed

¹ Subaudi accepit.